

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Karol Weitz

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.

Oddziału w L.

przy uczestnictwie T. B.

o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 listopada 2017 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 18 lipca 2016 r., sygn. akt IX Ga (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 listopada 2015 r. Sąd Rejonowy w L. pozbawił T. B. na trzy lata prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek i pełnienia określonych funkcji oraz orzekł o kosztach sądowych.

Sąd ustalił, że T. B. prowadził od dnia 27 października 2011 r. działalność gospodarczą pod nazwą C. T. B. w K.; zakończył jej prowadzenie w 2014 r.

Uczestnik jest dłużnikiem wnioskodawcy z tytułu niepłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz należnych odsetek, kosztów upomnień i kosztów egzekucyjnych; dług dotyczy okresu od dnia 15 maja 2012 r. i wynosi 43 597,08 zł (najstarsze zobowiązanie w kwocie 0,20 zł było wymagalne od dnia 16 maja 2012 r.). T. B. jest także dłużnikiem Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w L., dług wynosi 11 772 zł (najstarsze zobowiązanie w kwocie 5 544 zł jest wymagalne od dnia 26 lipca 2013 r.), i Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w Ł., dług wynosi 14 149,40 zł (najstarsze zobowiązanie w kwocie 2 773,40 zł jest wymagalne od dnia 26 kwietnia 2013 r.). Stan niewypłacalności dłużnika istnieje co najmniej od dnia 26 kwietnia 2013 r. Uczestnik nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości, nie podniósł też zarzutu, że zapłacił dług z tytułu składek na wymienione wyżej fundusze.

Sąd Rejonowy nie podzielił zarzutów uczestnika kwestionujących legitymację procesową wnioskodawcy i prawidłowość umocowania osoby działającej w jego imieniu w sprawie, podkreślił również, że wniosek o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej został złożony w terminie trzech lat od dnia, w którym dłużnik był zobowiązany złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości.

Przyjmując, że stan niewypłacalności uczestnika, w rozumieniu art. 11 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm. - dalej: „u.p.u.n.”), nastąpił w dniu 26 kwietnia 2013 r., Sąd uznał, że wniosek o ogłoszenie upadłości powinien zostać złożony w okresie od 26 kwietnia do 10 maja 2013 r. Uczestnik nie dopełnił tego obowiązku i nie wykazał przyczyn tego zaniechania. Jego niewypłacalność ma charakter trwały, zobowiązania nie były regulowane do zakończenia działalności gospodarczej i stan ten trwał do zamknięcia rozprawy.

Zdaniem Sądu została spełniona przewidziana w art. 373 ust. pkt 1 u.p.u.n. przesłanka orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Nie ulega wątpliwości, że T. B. ponosi winę za fakt niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie, nie spełnił tego obowiązku mimo rosnącego zadłużenia, a jedynie zakończył prowadzenie działalności gospodarczej. Sąd uznał, że wystarczy

orzeczenie zakazu prowadzenie działalności na okres 3 lat, gdyż taka dolegliwość powinna odnieść w stosunku do uczestnika zamierzony skutek, za orzeczonym okresem zakazu przemawiała także wysokość zadłużenia, niemająca charakteru rażącego. Sąd nie dopatrywał się podstaw do fakultatywnego oddalenia wniosku o orzeczenie zakazu, ponieważ nie zostały wykazane okoliczności uzasadniające takie rozstrzygnięcie. Podniósł też, że wnioskodawca, wskazując na celowe lub rażące niedbalstwo uczestnika, nie przedstawił żadnych dowodów uzasadniających to stanowisko, choć spoczywał na nim taki obowiązek zgodnie z art. 6 k.c.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w L. oddalił apelację uczestnika, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik uczestnika zarzucił naruszenie 373 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 373 ust. 2 u.p.u.n., art. 373 ust. 1 pkt 1 u.p.u.n. w związku z art. 6 k.c. i art. 382 k.p.c. Powołując się na te podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut wydania zaskarżonego postanowienia z naruszeniem art. 373 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 373 ust. 2 u.p.u.n. przez jego niewłaściwe zastosowanie polega - zdaniem skarżącego - na orzeczeniu przewidzianego w art. 373 u.p.u.n. zakazu prowadzenia działalności gospodarczej bez rozważenia wskazanej w art. 373 ust. 2 u.p.u.n. przesłanki w postaci skutków niezłożenia przez uczestnika w ustawowym terminie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Przepis art. 373 ust. 2 u.p.u.n. stanowi, że przy orzekaniu zakazu, o którym mowa w jego ustępie pierwszym, sąd bierze pod rozważenie - poza stopniem winy - także skutki podejmowanych działań, w szczególności obniżenie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli. W orzecznictwie przyjmuje się zgodnie, że orzeczenie na podstawie art. 373 ust. 1 u.p.u.n. zakazu prowadzenia działalności gospodarczej wymaga łącznego rozważenia dwóch przesłanek, ze względu na ich kumulatywny charakter, a mianowicie stopnia winy oraz skutków podejmowanych działań, do których ustawodawca przykładowo zaliczył obniżenie wartości ekonomicznej

przedsiębiorstwa upadłego i rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2010 r., IV CSK 92/10, nie publ.). Podkreśla się, że w wypadku wniosku o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej na podstawie art. 373 ust. 1 u.p.u.n. samo zawinione zachowanie się osoby, wobec której ma zostać orzeczony wymieniony zakaz, nie wystarczy do uwzględnienia wniosku (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2009 r., III CSK 297/08, nie publ., i z dnia 2 marca 2016 r., V CSK 401/15, nie publ.). Orzekając o przewidzianym w art. 373 u.p.u.n. zakazie, sąd bierze bowiem pod rozwagę nie tylko stopień winy, ale także skutki mające wpływ na realizację celu postępowania upadłościowego. Zasadnicze znaczenie ma więc - jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2008 r., IV CSK 379/08 (nie publ.) - nie sam fakt doprowadzenia do upadłości, ale związek przyczynowy między uchybieniami określonymi w art. 373 ust. 1 u.p.u.n., a obniżeniem wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiarem pokrzywdzenia wierzycieli.

Tymczasem Sąd, uwzględniając wniosek o pozbawienie uczestnika postępowania prawa prowadzenia działalności gospodarczej, pominął - jak trafnie zarzucił skarżący - przewidzianą w art. 373 ust. 2 u.p.u.n. przesłankę w postaci skutków podejmowanych działań, w szczególności obniżenia wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiaru pokrzywdzenia wierzycieli. Podstawa faktyczna zaskarżonego postanowienia nie zawiera ustaleń dotyczących tej przesłanki orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej. Wprawdzie Sąd przytoczył art. 373 ust. 2 u.p.u.n., jednakże nie dokonał odpowiednich ustaleń faktycznych i nie przedstawił rozważań świadczących o tym, że również skutki niezłożenia przez uczestnika postępowania wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie, zwłaszcza obniżenie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa i rozmiar pokrzywdzenia wierzycieli, przemawiają za uwzględnieniem wniosku o pozbawienie uczestnika postępowania prawa prowadzenia działalności gospodarczej. W tej sytuacji przytoczony wyżej zarzut należało uznać za uzasadniony.

Za uzasadniony należało uznać także zarzut kwestionujący prawidłowość przypisania uczestnikowi postępowania winy. Zdaniem skarżącego Sąd z naruszeniem art. 373 ust. 1 pkt 1 u.p.u.n. w związku z art. 6 k.c. uznał, że zawinił

on niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie, mimo niewykazania tej przesłanki przez wnioskodawcę.

Z art. 373 ust. 1 pkt 1 u.p.u.n. wynika, że jedną z przesłanek zastosowania tego przepisu jest ustalenie, że niezłożenie przez zobowiązanego wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie nastąpiło z jego winy. W orzecznictwie wyjaśniono, że nie ulega wątpliwości, iż przytoczony przepis nie przewiduje domniemania winy zobowiązanego. Wnioskodawca, który żąda orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej na podstawie art. 373 ust. 1 pkt 1 u.p.u.n., powinien zatem - w myśl ogólnej zasady przewidzianej w art. 6 k.c. w związku z art. 373 ust. 1 pkt 1 u.p.u.n. - udowodnić winę zobowiązanego w złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości po upływie ustawowego terminu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2011 r., V CSK 352/10, nie publ.). Podkreśla się również, że zakaz, o jakim mowa w art. 373 u.p.u.n. jest sankcją cywilną o charakterze prewencyjnym. Przyjmuje się, zarówno w piśmiennictwie, jak i w orzecznictwie, że jest ona zbliżona do sankcji karnej, określonej w art. 41 k.k. ponieważ stanowi, w odróżnieniu od rozwiązań typowych dla prawa cywilnego, dolegliwość o charakterze głównie osobistym. Z tego względu szczególne znaczenie dla przypisania winy i ustalenia jej stopnia ma element subiektywny, a więc okoliczności, jakie spowodowały, że zobowiązany nie spełnił obowiązku przewidzianego w art. 373 u.p.u.n. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2016 r., V CSK 401/15, nie publ.).

Rację ma zatem skarżący, że nie można przypisania mu winy w niezłożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie oprzeć jedynie - co ma miejsce w sprawie - na samym fakcie naruszenia terminu określonego w art. 373 ust. 1 u.p.u.n., bez wyjaśnienia okoliczności, które do tego doprowadziły; samo naruszenie wspomnianego terminu przez zobowiązanego nie musi bowiem oznaczać zawinionego zaniechania. Skarżący trafnie też podniósł, że twierdzenie wnioskodawcy, iż niezłożenie przez niego wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie jest wynikiem jego umyślnego albo rażącego niedbalstwa wymagało - zgodnie z art. 6 k.c. - udowodnienia tej okoliczności przez wnioskodawcę; ciężar dowodowy w tym zakresie nie obciąża natomiast uczestnika i nie może on ponosić skutków niesprostania temu ciężarowi.

Nie można także odeprzeć zarzutu skarżącego, że Sąd z naruszeniem art. 382 k.p.c. pominął materiał dowodowy zawarty w jego piśmie procesowym z dnia 13 lutego 2014 r. Zaoferowane w nim dowody dotyczyły kwestii wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa i regulowania zobowiązań wobec urzędu skarbowego, a więc okoliczności mogących mieć znaczenie dla oceny przesłanki orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w postaci skutków niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w ustawowym terminie, zwłaszcza obniżenia wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa upadłego i rozmiaru pokrzywdzenia wierzycieli.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

jw

r.g.